

De Retiefstraat

1

Achter in de schemerige gang lag een dode man, bewaakt door een naakte vrouw, die op knieën en ellebogen razendsnel heen en weer kroop. Grommend met ontblote tanden – alsof ze het lijk wilde beschermen tegen onverwachte indringers. Haar rechtmatige prooi. De voordeur was tegen de muur geslagen, en voor mijn voeten lag nu een rechthoek van zonlicht waarbinnen zich mijn schaduw aftekende. De vrouw knipperde met haar ogen, wat in tegenspraak leek met haar verder zo vervaarlijke aanblik. Ze deed met geheven hand een uitval in mijn richting tot ongeveer halverwege de gangloper, en maakte toen, misschien verdreven door het felle licht, rechtsomkeert – op het lijk af, nog steeds kruipend, waarbij ze over haar schouder naar me bleef kijken. Slijmdraden lekten uit haar mondhoeken en trilden aan haar kin.

‘Rustig maar,’ riep ik. ‘We zijn hier om je te helpen.’

Ik zette een stap over de drempel en de kokosmat, waarna de vrouw een soort luchtsprongetje van schrik maakte en een golf urine verloor, die half tegen de muur en voor de andere helft in het stof naast de loper terecht kwam. Ze nam haar positie pal voor de dode weer in, gezicht naar mij toe, halsspieren gespannen, zwaaiend met haar bovenlijf. De handen maakten pas op de plaats, bonzend op de planken vloer. Ik deed een paar stappen dieper de gang in.

‘Voorzichtig aan, Zwanet,’ klonk achter me de stem van mijn collega, die op het trottoir stond. ‘Laat mij anders even.’

‘Ze is banger voor mij dan ik voor haar, Ron.’

‘Maar toch,’ zei Ron. Hij stapte het granieten stoepje op, waarvan de plaat los lag, zodat het dreunende geluid de vrouw nog meer deed terugdeinzen. Achterwaarts kruipend stootte ze tegen het lichaam. Het lag op z’n rug, geheel gekleed, behalve

dat de pantalon samen met de onderbroek tot halverwege de bovenbenen omlaag was geschoven. Ook toen mijn ogen nog aan het halfduister moesten wennen, had ik meteen al gezien dat de man was overleden. Mijn collega's van de GG&GD hadden het altijd over 'een bepaalde grijsheid van het gezicht' waaruit ze de dood afleidden. Deze gestorvene had eerder een stoffige beige teint. En trouwens, al bedroog mijn zicht me misschien in het halfdonker, mijn reuk was er ook nog. Niet voor niets hadden de burens in de Retiefstraat geklaagd over 'lijkenlucht'. 'Op z'n minst een kapotte rioolpijp.'

'Vertel me dan in ieder geval,' zei Ron, 'wat je daar aantreft. Ik kan niks zien... je staat als een blok voor me.'

'Een dode man en een volgens mij hevig verwarde vrouw.'

Plotseling vloog ze weer op me af, de rechthoek van zonlicht in. Ik zag nu pas hoe smerig ze was, als een kind dat een hele middag door het grijze zand van een dennenbos gekropen heeft. De van angst vergoten urine had verticale strepen in het vuil van haar dijen getrokken. Het enige kledingstuk dat ze nog droeg, was een bh die losjes om haar middel hing, met ingedeukte cups, net zo groezelig als haar vel. Het hoofd schoot met opengesperde mond naar voren, en als ik niet snel een stap achteruit had gedaan, waren haar tanden in mijn scheenbeen gedrongen. Vanwege het zomerse lenteweer droeg ik een jurk. Haar hand had meer succes: die sloeg ze met de lange nagels, waarop schilfers turquoise lak, zijdelings in mijn kuit. Ik voelde even later het warme bloed in mijn schoen lopen, met iets kriebeligs. Ik haalde met mijn voet uit naar de vrouw, die met de schuldige hand nogmaals naar me sloeg, waarna ze naar haar prooi terugkeerde. In haar ogen waren wij mogelijk gieren of hyena's die het op aas voorzien hadden.

'Zwanet, je bloedt... laat me erlangs.'

'Ik krijg haar wel klein.'

'Jij gaat praten... dat werkt averechts.'

Ik liep dieper de gang in, tot voorbij de projectie van de deur-

opening. De geur van ontbinding deed me kokhalzen, en bijna moest ik overgeven. Stom, ik had me weer eens niet gehouden aan mijn voornemen om een tube tandpasta bij me te steken en er een sliertje van op mijn bovenlip te doen, al dan niet in combinatie met het chirurgenskapje dat we regelmatig op de afdeling Ongediertebestrijding uitgereikt kregen.

De vrouw bleef volharden in haar houding op knieën en ellebogen. Het drong tot me door dat ik, rechtopstaand, een extra bedreiging voor haar vormde. Ik nam de hurkpositie in, en bewoog me zo met kleine stapjes op haar af, waarbij ik mijn handen met de binnenkant naar haar toekeerde, als vredelievend gebaar. Ze kroop tegen het lijk aan. De stank leek haar niet te deren. Haar borsten schommelden als de opgezette melkklieren rond de spenen van een drachtig wijfjesdier. Maar ze was nog altijd een mens, en haar naaktheid had op deze manier niets natuurlijk. Het bloot kreeg eerder iets obsceens door het ontbreken van elke elegantie of koketterie of zelfs uitdagendheid. Toen ik vlak bij haar was, liet ik me voorover op mijn knieën vallen. Ze kon niet verder naar achteren: dan had ze over het lichaam heen moeten klimmen, dat dwars over de gangloper lag... om vervolgens op een dichte deur te stuiten, vermoedelijk die van de keuken. Haar gezicht was vertrokken van angst, maar deze vrees had dan weer niets menselijks. Ze beefde over haar hele lijf.

‘Niet bang zijn,’ probeerde ik. ‘Wij zijn van de GG&GD... niemand van ons heeft kwaad in de zin.’

Het stelde haar niet zichtbaar gerust. Ik vroeg haar hoe ze heette, en of ze hier op deze benedenverdieping woonde. Het verbaasde me niet dat ik geen ander antwoord kreeg dan een langgerekt gegrom dat van diep uit haar keel kwam.

‘Zwanet, haar uithoren is toch echt een zaak voor de politie, hoor,’ zei Ron, die nog in de deuropening stond. ‘Er ligt hier een dooie... dat is onze verantwoordelijkheid niet.’

‘Ik wilde alleen even testen of ze überhaupt aanspreekbaar is,’ zei ik. ‘Bel jij intussen de kit.’

‘Dan ook meteen maar De Brouwerij,’ zei Ron. ‘Voor de Spanlakense Dienst.’

Bij de GG&GD hadden we ons eigen *slang*. De Brouwerij, dat sloeg op Nieuwe Achtergracht nummer 100, waar vroeger een bierbrouwerij had gezeten. En de Spanlakense Dienst, dat was natuurlijk de ambulante psychiatrische afdeling. Terwijl Ron op het trottoir in de volle zon stond te telefoneren, stelde ik de vrouw nog wat vragen, hopend haar zo een beetje op haar gemak te stellen, want haar aan de praat krijgen had ik al opgegeven. Dat moesten de psychiaters van De Brouwerij maar op zich nemen – ik *had* mezelf al overtroffen door me zo diep in deze dodengang te begeven. De ontbindingsgeur van het lijk, was dat niet zoiets als een laatste, postume groet van een mens aan de wereld? De ultieme walm. Er was geen aan etiquette onderworpen levende persoon meer om zich te schamen voor deze ‘scheet van alle organen’, deze ongebotelde (of beter, ongekiste) putlucht. Het was aan de nabestaanden, in samenspraak met de begrafenisonderneming, om ervoor te zorgen dat het rottingsproces de spuigaten niet uit liep – door het stofelijk overschot te balsemen, op zoemend ijs te leggen of meteen maar tussen zes planken te klemmen. Hier, in de benedenwoning aan de Retiefstraat, was nog niets ondernomen tegen de stankoverlast. Werd de man door zijn familie gemist? Misschien was het wel zijn wettige echtgenote die grommend naast hem zat, in psychische nood geraakt door zijn plotselinge verscheiden. De dode had zijn handen plat op de grond naast zich liggen. Hij droeg geen trouwring. De vrouw had aan haar pink een dunne meisjesring met speldenknopgrote briljantjes, zo een die je op je Eerste Communie van een tante cadeau krijgt, en die je blijft dragen tot hij niet meer om een van de andere vingers past.

‘Hij kan hier zo niet blijven liggen,’ zei ik tegen de vrouw. Ik had nog hoop dat ik de ban van haar zwijgen zou kunnen breken. ‘Hij moet naar het ziekenhuis vervoerd worden... en u

ook. Voor onderzoek. Het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis is niet ver weg. Er komt zo een ambulance.’

Het had geen zin. Ze keek niet volledig langs me heen, maar naar een gezicht dat net buiten de lijntjes van het mijne getekend leek. Het gutturale gegrom werd zacht als kattengespin, maar bleef kwaadaardig klinken. Haar hoofd kon elk moment weer naar voren schieten... om me te bijten, en ditmaal raak, want ik bevond me nu met meer kwetsbare delen op het niveau van haar mond.

2

Sinds Henk met pensioen was, fungeerde ik als interim-chef over onze kleine eenheid. Bij zelfs maar het *vermoeden* dat we een lijk zouden aantreffen, al was het dat van een hond, had ik Henk, een oudgediende, altijd vooruitgestuurd. Meestal had de gore lucht een andere bron, maar alleen al de gedachte dat ik met een overledene kon worden geconfronteerd, liet me dralen op het trottoir voor het verdachte huis. (‘Kom maar, Zwanet, de boa ligt als een pier in z’n kooi... met ernaast een hoopje dooie witte muizen.’)

Ik werkte parttime voor de afdeling Ongediertebestrijding van de GG&GD: de eerste drie dagen van de week. Die woensdag bleef Henk, na zijn afscheidsborrel op dinsdag, voor het eerst thuis en stond ik er alleen voor.

‘In de Retiefstraat, in Oost, klagen burens al dagen over stank uit een benedenwoning,’ zei onze werkverdelers die ochtend in De Brouwerij. ‘De meeste omwonenden gokken op een kapot riool, maar er is ook een buurman die vroeger met reddingshonden heeft gewerkt, en die houdt vol dat het om een lijkenlucht gaat. Ja, ik weet het, Zwanet, ik mis Henk ook... maar stel *dat* het om een dooie gaat, kun jij dat aan?’

‘Ik zie ze het liefst helemaal ingepakt het huis uit gedragen

worden, met alleen zo'n toefje haar dat boven het dek uit piept... maar vooruit, één keer moet de eerste zijn.'

'Eropaf dan. De Retiefstraat, dat is daar onder het spoorviaduct door... je weet wel.'

Het was een zeldzaam mooie, vroegzomerse dag midden mei van dat vervloekte jaar 1997. Tweede helft van de ochtend: de schaduwen tekenden zich nog scherp af, en voelden bij doorkruising koel aan je blote onderbenen. Helaas, en bijna als een belediging voor het schitterende lenteweer, lag er ook een schaduw over mijn gemoed. Ik zag op tegen het bezoek dat ik 's avonds zou moeten ontvangen, en dat ik me door mijn eigen godsonmogelijke vent had laten opdringen.

'Wat zit je nee te schudden?' wilde Ron weten. Hij bestuurde het busje en reed juist onder het viaduct door. 'Wat we misschien aantreffen, zie je daartegen op?'

Het spoor boven ons liet balken zonlicht door, die het plaveisel arceerden en over de motorkap en de voorruit joegen.

'O, niks, gewoon een gedachte die ik kwijt wil.'

'Voor mij hoeft je van je hart geen moordkuil te maken, dat weet je.'

De anders zo sombere Retiefstraat, waar ik wel vaker de flitspuit had moeten hanteren, knapte geweldig op van de strakblauwe lucht en het vonkende zonlicht. De schortjesgevels van de negentiende-eeuwse stapelwoningen kregen er een aange-naam doorleefd patina van. We stopten voor het opgegeven adres, en belden aan bij de linkerdeur, die van de benedenetage. Een kleine roestige rechthoek gaf aan waar het naambordje van de bewoner had gezeten. Ik dacht dat ik het geluid eerst boven een voorbijdenderende trein uit niet gehoord had, maar bij een volgende poging bleek de bel niet eens over te gaan. Ron was al aan het proberen contact te krijgen met de bovenburen op een en tweehoog. Die van eenhoog nodigden hem uit om 'zelf te komen ruiken', waarna hij de steile trap op stiefelde.

'Het is officieel een leegstaande woning,' maakte ik op uit het

kijvende relaas van een vrouw. ‘Een volslagen onbekende maakt er gebruik van... zo illegaal als de kolere. Geen kraker of zulk soort tuig van de richel, nee, hij slaapt er als het hem zo uitkomt. Zo asociaal als de neten.’

‘Soms neemt hij een sloerie mee uit de kroeg,’ klonk nu een mannenstem. ‘Een week geleden nog... ik heb haar gezien. Volslagen toeter. Hij kreeg de deur niet open... en zij maar krijsen en brullen. Beestachtig, gewoon niet mooi meer.’

‘En daarna,’ vroeg Ron, ‘hebben jullie die twee de afgelopen dagen nog gezien?’

‘Nee,’ zei de man, ‘ook in de Ape-Retief niet... dat is het café hier op de hoek.’

‘Haar, dat wijf, heb ik vannacht en vanmorgen nog horen loeien,’ zei de vrouw. ‘Het is dat ik van mijn man hier weet dat het om een menselijk wezen gaat... anders zou ik zeggen een wild dier is er niks bij. Je zou ze met fakkels verjagen.’

‘En de stank?’ wilde Ron weten.

Staande voor de dichte deur werd ik nu een zoetige lucht van bederf gewaar, zoals wanneer er in huis ergens een dooie muis ligt te rotten, maar dan honderdvoudig versterkt. Ik dacht aan de avond die voor me lag, en zei zacht voor me heen: ‘*I can smell a rat.*’

‘Sinds een paar dagen,’ zei de man op eenhoog. ‘Iedereen hier in huis heeft het over een gebarsten rioolpijp, maar ik herken een lijkenlucht uit duizenden.’

Hij was waarschijnlijk de voormalige begeleider van reddingshonden. Ingestort flatgebouw te Ankara. Duitse herder Donnerwetter met boerenzakdoek om de hals geknoopt, blafvend naar een spleet in het puin... afgericht baasje kan precies horen of hij blaft naar dood of leven.

‘We gaan eens kijken,’ zei Ron, die de trap weer af stommelde. En tegen mij: ‘Het zijn geen erg stevige deuren... deze wint het niet van mijn schouder.’

Hij rukte aan de knop, en bemerkte enige speling.

‘Daar zijn we niet toe bevoegd, Ron. We kunnen beter bij de eigenaar de sleutel opvragen.’

‘Dat kost ons een halve dag,’ zei Ron. ‘Huisjesmelkers zijn moeilijk op te sporen.’

Ik liet hem zijn gang gaan. Bij de tweede keer beuken vloog de deur open, die met een harde klap tegen de muur sloeg, begeleid door het kleppergeluid van de brievenbus.

3

Bijna had de vrouw me in mijn neus gebeten: ik trok mijn hoofd nog net op tijd weg, waarna ik me uit de geknielde houding oprichtte – te snel, wat maakte dat er rouwfloersen als zwarte mantilla’s over mijn netvlies gleden. Tijdens de duizeling die volgde, bedacht ik dat het me niet slecht was uitgekomen als ze daadwerkelijk haar tanden in me gezet had. Het zou me een excuus hebben bezorgd om het bezoek voor die avond door Albert af te laten zeggen. (‘Nee, echt, Alp... ik kan haar zo, met die geschonden neus, niet onder ogen komen. Ik schaam me dood.’)

Ondertussen was *hij* degene die zich dood diende te schamen. Mij zo voor het blok te zetten, wat dacht hij wel. Ik hoorde de klik van het gebit nog in mijn oren – een helder geluid van glazuur op glazuur, dat je eigenlijk zelden hoort. Het klonk naar misrekening: bijten, zelfs door de pees heen, leverde een gedemptere klank op.

Ik had natuurlijk mijn bekraste kuit nog, waarvan de prikken pijn zich nu hinderlijk begon op te dringen. Ik voelde het bloed op mijn enkel opdrogen – het trok in de haartjes van de huid, die ik nodig eens moest scheren. Maar zeg eerlijk, Zwanet... zijn vier door hoektanden toegebrachte wondjes in de kuit smoes genoeg om een belangrijke visite tegen te houden? (Er was natuurlijk altijd nog de buitenkans op een ontsteking,

als het even meezat.) Ik kan er reepjes hansaplast overheen plakken, en die onzichtbaar maken met zo'n wonderdoener als een zomerpanty.

'Spanlakenbrigade onderweg,' riep Ron de gang in. 'De kit ook. Je kunt beter naar buiten komen, voordat er toch nog ongelukken gebeuren.'

Ik liep achterwaarts het zonlicht weer in, zonder de vrouw uit het oog te verliezen. Ze lag nu uitgestrekt over de volle breedte van de gang, met haar hoofd, een beetje schuins naar mij toegekeerd, op haar vooruitgestoken, heel secuur naast elkaar neergevlijde onderarmen – blijkbaar nog steeds met de bedoeling de indringers bij haar prooi of geliefde dode weg te houden. Ze lag met haar billen enigszins omhoog, en liet ze wiegelen, als een zwarte danseres in een videoclip.

4

Naarmate we langer in het volle zonlicht op het trottoir stonden, Ron en ik, werd de gang steeds meer een donkere spelonk, waarvan alleen het begin verlicht was – over een afstand die kromp met het stijgen van de zon. Ik kon niet goed zien wat zich daarbinnen afspeelde. Het leek wel alsof de vrouw een schutkleur had aangenomen, als een soldaat op nachtelijke missie. Achter de dode man bevond zich een dichte deur: als de vrouw die als ontsnappingsroute wenste te gebruiken, zou het ons waarschijnlijk door binnenvallend licht opvallen. Ik wenkte een van de burens die op afstand verdere gebeurtenissen afwachtten. Een nog jonge man kwam naar me toe. Ik wees de gang in.

'Waar geeft die tussendeur op uit?'

'Net als bij ons... op de keuken. Daarachter is nog de bijkeuken, en dan sta je in de tuin... een soort binnenplaats.'

'Is dat een vluchtroute?'

‘Geheid niet... je zit opgesloten tussen de huizen en de troep.’

Eindelijk arriveerde de Spanlakense Dienst, vrijwel onmiddellijk gevolgd door een politieauto. De sirene klonk me altijd als kinderspeelgoed in de oren, een basloos blaasinstrument, niet opgewassen tegen het voldragen rumoer van de stad. De agenten lieten zich de situatie uitleggen, en gaven toestemming om de ‘verwarde vrouw’, zoals ze nu algemeen genoemd werd, af te voeren, ‘als de rest maar intact blijft’. Meestal werden verwarde personen door de politie ondergebracht bij een ggz, maar misschien hadden ze er vandaag niet zo’n zin in.

‘Opgepast,’ zei ik tegen de medewerkers van de Spanlakense, ‘ze krabt en ze bijt.’

‘Ach wat, Zwanet,’ zei er een, ‘met al die drank of drugs... ze kan niet eens op haar benen staan.’

Twee mannen namen haar onder de oksels, en tilden haar zo de drempel over, het zonlicht in, waartegen ze haar ogen zo stijf dichtkneep dat het niet eens spleetjes meer leken. Nu ze buiten was, zag ik haar vele littekens pas: een wemeling van verticale en horizontale striemen die zich over haar hele lijf uitstrekten, voor en achter, tot in haar nek en gezicht. Ze hadden zich, als bij een nog af te drukken ets, gevuld met het vuil dat ze ook elders op de huid droeg, als om ze op de manier van primitieve volkeren kunstzinnig te accentueren. Een verpleegkundige wierp een paardendeken over haar schouders, om haar naaktheid te bedekken. Teneinde haar goed in te kunnen laten stoppen, lieten de mannen hun greep enigszins verslappen. De vrouw liet zich onmiddellijk, terwijl de deken van haar afgleed, op handen en knieën op het trottoir vallen, en probeerde zo te vluchten – in tegenovergestelde richting, weg van het Spanlakense busje, waarbij de soepele behendigheid opviel waarmee ze zich verplaatste.

‘Hola,’ riep een van de verplegers, ‘dat gaat zomaar niet.’

Ze hadden haar spoedig weer gevangen.

‘Zullen we haar niet toch maar de boeien omdoen?’ sugge-

reerde een van de agenten. ‘Ze mag dan ernstig in verwarring zijn, ze is nog altijd aangetroffen op een plaats delict... daar gaat niets van af.’

De halve cirkel van belangstellenden reikte inmiddels tot het midden van de straat, en was groeiende. De vrouw, nu zonder deken, maar met nog altijd die beschamende bh rustend op haar heupen, werd rechtstandig naar het busje gedragen, waarvan de schuifdeur openstond. Ze liet haar voeten slepen, en haar lange teennagels krasten over de tegels. Ze gromde, en spuwde overvloedig om zich heen. Zo werd ze met de grootste moeite in de laadruimte gepropt.

‘Breng ’r maar naar de Ape,’ riep een van de omstanders. ‘Ze weten daar zo ook wel wat ze graag zuipt.’

‘Het stinkt hier nog steeds als een oordeel,’ zei een buurvrouw. ‘Ze bestrijden zogenaamd het ongedierte, maar niet de bijbehorende luchies.’

‘Kom, mensen... allemaal een neus vol, dan zijn we d’r zo doorheen.’

Er was voor het huis nauwelijks meer plaats voor de ambulance die nu arriveerde. De agenten, die al hadden geconcludeerd dat binnen een niet te redden persoon lag, lieten de broeders hun werk doen. Hun fosforescerende kielen lichtten op achter in de duistere gang – totdat ze een noodlamp geïnstalleerd hadden. Ze zagen (en roken) natuurlijk meteen dat ze met een sterfgeval te maken hadden, maar ik kreeg door iets in hun gebogen ruggen toch de idiote indruk dat ze aan het reanimeren sloegen. Ze waren nou eenmaal opgeleid om het laatste zuchtje leven niet te laten ontsnappen, en het desnoods uit de lucht te plukken en terug het lichaam in te stoppen. Als God ooit Adam begeistert had, dan zo, met hemelsblauwe latex handschoenen aan, pompend met Zijn volle gewicht.

Wat later verscheen een van de ambulancebroeders in de deuropening. Hij trok zijn maskertje naar beneden: ‘Zeker al een week terug overleden. Bestel de lijkwagen maar.’

‘Jullie vervoeren ze toch ook wel in de ambulance,’ zei een politieman.

‘Als ze koud dood zijn, ja,’ antwoordde de broeder. ‘Een lijk van een week oud, die lucht blijft in de wagen hangen... dat doe je een zieke niet aan.’

‘En de doodsoorzaak?’ vroeg de andere agent.

‘Een natuurlijke, als je ’t mij vraagt. Ik heb daar uiteraard niet het laatste woord in.’

‘We halen er zo een schouwarts bij,’ zei de agent.

Ik wendde me tot de ambulanceman: ‘Geen tekenen van geweld... bijtsporen bijvoorbeeld?’

‘Zover ik weet, mevrouw, maakt u geen deel uit van de technische recherche,’ zei de politieman. ‘Veel dank voor uw opmerkelijke reukzin, maar laten we ons vooral allemaal bij de eigen leest houden.’

‘De verwarde vrouw viel me aan, en probeerde me te bijten. Ze is aangetroffen bij het dode lichaam van een man... dat maakt mijn vraag toch niet zo vreemd.’

‘Alleen wat bloeduitstortingen op het sleutelbeen,’ zei de broeder kalm. ‘Te laag om aan verwuring te denken. Zuigzoe-nen misschien... veel wijst erop dat het een stel was.’

5

Natuurlijke dood of niet, de forensische recherche maakte er een plaats delict van, afgezet met rood-wit lint, dat glansde in de zon en in heel z'n roerloosheid ook nog eens liet zien dat het een windstille dag was. De vrouw hadden ze toen al afgevoerd naar de Verlengde Achtergracht voor een wasbeurt en een eerste psychiatrisch onderzoek – overigens onder protest van de achterblijvende politiemensen, die haar het liefst ter plekke aan een verhoor hadden onderworpen.

‘Ziet u dan niet,’ zei ik, ‘dat ze totaal niet aanspreekbaar is? Als

ik zeg dat je een grauw en een snauw van haar kunt krijgen, duidt dat nog op enige... hoe zal ik het zeggen... verbale kwaliteit, die ze in feite niet kan opbrengen.'

'Begrepen... zet u maar niet zo'n hoge borst, mevrouwetje. Het is al goed.'

Ik had even in tweestrijd verkeerd. Met haar mee naar De Brouwerij gaan om haar tijdens het onderzoek bij te staan, of in de Retiefstraat achterblijven en proberen nog wat gegevens over haar en die dode man te achterhalen?

'Jij maakt er altijd je eigen detective van,' zei Albert wel eens. 'Eigenlijk ben jij een klein baasje dat niet kan delegeren... met als gevolg dat je alle andere diensten voor de voeten loopt, en je nog gehaat maakt ook.'

Hij kon wel eens gelijk hebben. In de tijd dat mijn vader bij de Ongediertebestrijding zat, en ik nog op het gym, maakte ik al aantekeningen van de avonturen waar hij 's avonds mee thuiskwam, met de bedoeling ze uit te werken tot een pocketreeks die *De stad en de holen* moest gaan heten. Verhalen over sociaal en maatschappelijk afgedegen mensen die zich ergens driehoog in hun eigen rotzooi en vuil verschanst hadden en van wie ik dan de voorgeschiedenis zou opschrijven: hoe het zover gekomen was. Alleen... behalve wat opzetjes kreeg ik er nooit iets van op papier. Sinds ik zelf in De Brouwerij een baan had, leefde ik die geschiedenissen. Ik ging als het ware mijn boekje te buiten, en startte mijn eigen onderzoek.

'Als ze merken hoe ver je daarin gaat,' zei Albert, 'kan het je je contract kosten. Niet dat ik het erg zou vinden... ik heb je net zo lief thuis.'

Er scheen nu een feller licht aan het eind van de gang: het lichaam werd gefotografeerd. De man was in ieder geval niet doodgeschoten, zoveel had ik er wel van gezien. Hoewel er dus geen kogelhulzen in zijn directe nabijheid konden liggen, verschenen er wel van die gele, genummerde minisandwichbordjes om hem heen. Geen idee wat die aan moesten geven.

Bloedvlekken die ik over het hoofd had gezien? Spermasporen? Ik had de mannen in hun witte overalls met een *blacklight* over de vloer en de muren zien schijnen.

De lijkwagen stond al een poos te wachten. Nadat alle relevante gegevens verzameld waren, werd het lichaam in een soort slede van nogal groezelig plastic gelegd, en achter in de wagen geschoven. Bestemming: het mortuarium van het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis, waar autopsie verricht zou worden.

Nu de duivelin was afgevoerd, en ongetwijfeld in een isoleercel haar eigen stront lag te vreten, en het lijk in de Retiefstraat zelfs geen kwalijk luchtje meer uit kon stoten, viel de menigte nieuwsgierigen langzaam uiteen. De rechercheurs kwamen op het trottoir met naar achteren geslagen capuchon een frisse neus halen en zich even koesteren in de zon.

‘Ik hoef geen naam,’ zei ik, ‘alleen te weten of hij geïdentificeerd is.’

‘Vergeet het maar,’ zei de aangesprokene. ‘In zijn portemonnee zaten een paar bankbiljetten... geen enkel identiteitsbewijs.’

‘We komen er wel uit,’ zei zijn collega. ‘We troffen een gave vingerafdruk aan op de drukknop van de beurs. DNA is er ook... onder meer in het nagelvuil van de vrouw. Ze heeft hem gekrabd. We moeten een *match* zien te vinden.’

‘In een zijkamer lagen de gescheurde kleren van de vrouw... ook zonder identiteitsbewijs. Een merklabeltje, daar moeten we het mee doen.’

‘Foto’s in de krant... op internet,’ zei ik. ‘De wereld is zo klein geworden.’

‘Ja, dat zeggen wij ook geregeld tegen elkaar,’ zei een van de witte overalls. ‘Maar de wereld is nog altijd een hooiberg... niet elke speld is op te sporen.’

De twee agenten in uniform kwamen melden dat ze in het café aan het eind van de straat gingen informeren. ‘Volgens de buurt zijn die twee daar een paar avonden achter elkaar samen geweest... dat was nogal een vertoning, schijnt het.’

Het werd Ron en mij toegestaan om mee te gaan. ‘En dan verteren op rekening van de GG&GD,’ zei een van de politiemannen. ‘Trek ik eerst mijn uniform uit.’

6

Amsterdamse middenstanders geven hun nering vaak een megalomane naam. De Matrassenkoning. Het Uitdeukpaleis. Café De Eeuwige Eendracht. Buurtkroeg Ape-Retief vormde een twijfelgeval. Heel begrijpelijk dat de uitbater een woordspeling op de straatnaam wilde, dat schiep saamhorigheid in de wijk, en taxichauffeurs zouden zich minder gauw vergissen als de klant met een behulpzaam binnenrijm kwam: ‘Ape-Retief in de Retiefstraat.’

De betekenis van de naam zelf kon tot misverstanden leiden. Hè, een café waar alleen geaperitiefd wordt... wat is dat voor benepen bedoening? Of juist: hier mag u iedere genoten consumptie als aperitief beschouwen... kan niet bommen hoeveel het er zijn. Het dempte het schuldgevoel.

Amsterdamse cafés zijn eigenlijk net als vaderlandse dagbladen: ze proberen zich van de concurrent te onderscheiden door hem tot in detail angstvallig na te bootsen. Boven de bar een klimrek voor plastic wingerdranken, en imitatie druiventrossen, niet van echt te onderscheiden, behalve dat niemand ooit in de verleiding komt ervan te plukken. Hoge barkrukken die de neiging hebben in de loop van de avond te gaan groeien, zodat de vloer steeds meer in de diepte verdwijnt, zonder dat de drinker zijn hoofd stoot of een aanval van hoogtevrees krijgt te verduren. Bij Ape-Retief was het niet anders.

De violette straling van de Wurlitzerjukebox leek speciaal aangebracht om de jackets in het gebit van de gasten te ontmaskeren, en sommige pluisjes op de angoratrutjes van de dames te laten opgloeien, zodat ze er de hele avond aan bleven

plukken... alleen om te ontdekken dat hun parelmoer gelakte nagels ook licht gaven.

Op de tafels de gebruikelijke namaakpersjes, maar van de stoelen eromheen was een flink aantal kapot, met half afgebroken rugleuningen en versplinterde zittingen – wat me des te meer opviel omdat de gelagkamer verder zo'n propere indruk maakte, zelfs nu het daglicht er binnenviel. Er waren op dit uur maar drie of vier klanten, die zwijgend zaten te drinken. Een van de agenten ondervroeg de kastelein. Hij liet foto's zien van de man en de vrouw, genomen voordat ze een voor een werden afgevoerd.

'Zo'n dooie was het niet als hij zich hier kwam volgieten,' zei de uitbater na een blik op het cameraschermpje. 'Sterker, het was een behoorlijk levendig type... met goeie humor op z'n tijd. Het spijt me te horen dat hij het loodje heeft gelegd.'

'Hoe heet hij? We kunnen geen naam vinden.'

'Al slaat u me op mijn beurt dood, agent. Als hier een wildvreemde in de zaak komt, en hij betaalt niet meteen zijn vertering, dan verzin ik gelijk een bijnaam voor 'm... en die komt op de rekening te staan. Ik vind het zo ongezellig om van nieuwe gasten meteen het putdeksel van de doopceel te lichten. Hemmes daar, op die foto, noemde ik Haas... vanwege zijn hazenlip. Het eerste wat me aan hem opviel. Keurig gerepareerd, maar je bleef het toch zien. Hij was goed voor z'n geld, elke keer weer, dus ik vond het niet nodig om z'n rijbewijs in te nemen.'

'Op zekere avond,' zei de agent, de andere foto omhoog houdend, 'verscheen uw Haas hier met deze vrouw...'

'Het klopt niet helemaal wat u nu zegt,' zei de kastelein, die op een stille wenk van een van de gasten een glas bier tapte. 'Op die zekere avond van u zat onze Haas hier net als altijd alleen aan de bar, en toen kwam die dame binnen. Voor haar hoefde ik niet eens een naam te bedenken, want zij dronk op zijn kosten. Al die keren dat ze hier is geweest, heeft ze geen enkel rondje gegeven. Haas betaalde alles. Zij klom gelijk op de kruk

naast 'm... ze schenen mekaar te kennen. Ze voerden een serieus gesprek... heel zachtjes, ik verstond er niks van. Niet dat er gevoosd werd, want dat mot ik hier aan de bar niet hebben, maar ze haalde hem wel af en toe stevig aan. Het viel me op dat de vrouw, en daardoor zag ze er misschien ouder uit dan ze was... dat ze een paar flinke japen van littekens in d'r gezicht had.'

De uitbater veegde met zijn spatel het overtollige schuim van het bier, peinzend, en bleef dat doen, alsof hij steeds maar niet tevreden was over het resultaat, dan wel allerlei details aangaande het koppel zag opdoemen uit de sneeuwwitte kraag. Ik probeerde me de zich dierlijk gedragende vrouw voor te stellen als iemand die teder en belangstellend met een man aan een bar zat te keuvelen.

'Hoe vaak zijn ze hier samen geweest?' wilde de agent weten.

De caféhouder, ontwakend, zette het bier voor de klant neer.

'Bijna een week lang elke avond. Ze kwamen rond borreltijd, en gingen pas tegen sluitingstijd weg, zoals het hoort. Het achterlijke is, agent, als u me toestaat... *hem* niet, maar die vrouw heb ik in de loop van die krappe week totaal zien veranderen. Maar dan ook *totaal*. Haar gedrag, bedoel ik... en ja, in wezen ook haar uiterlijk.'

'Kunt u een voorbeeld geven?' De agent keek even opzij of zijn collega alles wel opschreef. Dat deed hij, snel als een stenoograaf.

'Nou, op een keer... na die eerste avond... komt ze binnen. Hij, Haas, zit al hoog op z'n kruk, en zij... klein wijffie, nietwaar... klimt vliegensvlug tegen hem op. Ze gaf hem kopjes in zijn hals... niet spinnend als een kat, maar zacht grommend... ja, verdomd. Later begon ze hem ook te bijten... in zijn oren, zijn kin, zijn neus. Niet dat er bloed kwam, maar gewoon, speels. En hij, Haas, scheen dat nogal lekker te vinden.'

'Ach, schei toch uit, Cor,' kwam een stamgast ertussen. 'Lekker? Hij werd er zo geil als boter van. Als hij hitsig genoeg was,

kietelde hij haar voor zich uit naar huis... nou ja, huis, dat valt nog te bezien... het was niet eens zijn eigen woninkie. Ik heb goed op die vent gelet. Als hij achter die vrouw aan liep, was het net of er een bezemsteel in z'n kloffie stak. Leer mij een bronstig hert kennen.'

Een andere drinker aan de bar zei, met een vaag gebaar naar het meubilair: 'En die avond dat ze stoelen kapot begon te slaan... hij vond het prachtig. Ook op zijn rug. Wat een kracht in dat iele wijffie, zeg.'

'Ik heb ze voor de nieuwwaarde op de rekening gezet,' zei de kroegbaas. 'Hij heeft zonder morren betaald. Die avond was ze zo starnakel dat ze op handen en voeten de uitgang zocht.'

En de stamgast: 'Eerder een soort sluipgang, als je 't mij vraagt. Helemaal het kippige kruidenvrouwtje dat eetbare paddenstoelen zoekt...'

'...en dan toch met de giftigste thuiskomt,' vulde de kastelein aan. 'Het was hun laatste keer hier... zowat een week geleden nu. Dat het wijffie volkomen mataglap is afgevoerd, verbaast me niks... maar hij, Haas, hoe is die aan z'n eind gekomen?'

'Dat wordt nog uitgezocht,' zei de agent.

'Kom kom, jullie herkennen een moordslachtoffer toch ook wel zonder nader onderzoek... daar ben je voor opgeleid.'

'Het kan net zo goed een natuurlijke dood zijn geweest,' zei de politieman met het opschrijfboekje. 'Er wordt momenteel sectie verricht.'

'Niet om het een of ander,' zei de kastelein, 'maar geldt jezelf de vernieling in rampetampen ook als natuurlijke dood... of is het dan zelfmoord?'